

მამასახლისების დრო

ჩვენ ვიცით, რომ ყველა ქართველი ბავშვი ქართველი დედ-მამისაგან იზადება. ეს დედ-მამა ვილასგან დაიბადა? რასაკვირველია, თავის დედ-მამისგან. ამ უკანასკნელთაც თავისი მშობლები ჰყავდათ. ასე რომ ვიაროთ წარსულისაკენ, ბოლოს მივალთ იმ პირველ ქართველ დედ-მამასთან, რომელთაც თავდაპირველად წარმოშობეს ქართველები.

პირველს ქართველს თურმე ქართლოსი ერქვა და ამის გამო მის შთამომავალთ დაერქვათ ქართველები. თავდაპირველად ქართველები მხოლოდ ერთს დიდს ოჯახს შეადგენდნენ. შემდეგში ამ სახლობამ იბარტყა, იმრავლა და ბევრ სახლობად გადაიქცა. ჯერ ქართველებმა დაიჭირეს ერთი მხარე, მერმე მეორე, შემდეგ მესამე, მას უკან მეოთხე. ბოლოს და ბოლოს დაისაკუთრეს ის მიწა-წყალი, ანუ ქვეყანა, რომელსაც საქართველო დაერქვა და ახლაც ამ სახელით არის ცნობილი

ძველისძველს დროში საქართველოს ყველა კუთხეს თავისი საკუთარი მმართველი ჰყავდა. ამ მმართველს მამასახლისი ერქვა. თავთავისი მამასახლისი ჰყავდათ: კახეთსაც, ქართლსაც, მესხეთსაც, იმერეთსაც, სამეგრელოსაც, გურიასაც, სვანეთსაც. მამასახლისი უმთავრესად ჯარის უფროსი იყო. იგი ან თვითონ წინამძღოლობდა ჯარსა, ან სხვას ნიშნავდა ჯარის წინამძღოლად, უფრო გამოცდილს და მამაცს ქართველსა. ხოლო კანონების დადგენილება და მართვაგამგებლობა კი თვით ხალხის ხელში იყო. ხალხი ადგენდა კანონებსა, ირჩევდა მთავარ მოხელეებს, აყენებდა მოსამართლეებს და ესენი ასრულებდნენ თავისს მოვალეობასა, თანახმად კანონისა და ხალხის სურვილისა. როგორც ყოველს ნაწილს საქართველოსას ჰყავდა მამასახლისი, ისე ყოველი ქალაქი, დაბა და სოფელი ირჩევდა თავისს საკუთარ მამასახლისსა. საჩივრებისათვის ასეთი წესი არსებობდა: მომჩივარი მიმართავდა მამასახლისს და თავის მხრივ მედიატორედ, ანუ შუაკაცად, დაასახელებდა ორს სინდისიერს კაცსა. მამასახლისი თავისით მიუმატებდა მათ ორს სხვა მედიატორესა. ამ სამედიატორო სასამართლოს თავმჯდომარე ყოველითვის იყო თვით მამასახლისი. იგი დანიშნულს დროზე დაიბარებდა ბრალდებულსაც, მომჩივარსაც და მედიატორებსაც, და ესენი უსათუოდ უნდა გამოცხადებულიყვნენ სასამართლოში. ხუთი მედიატორის განაჩენი სავალდებულო იყო და ხელშეუხებელი მამასახლისისათვისაც, მომჩივრისათვისაც და ბრალდებულისათვისაც. ამ სახით, სამართალი იმ დროს იყო სიტყვიერი, სწრაფი და იაფი.

უფროსს მამასახლისად ითვლებოდა ქართლის მამასახლისი, რომელსაც მცხეთის მამასახლისს ეძახდნენ, რადგანაც ბინა მას მცხეთაში ჰქონდა. მაშინ მცხეთა იყო დედაქალაქი მთელის საქართველოსა. მცხეთაში მოხდებოდა ხოლმე მამასახლისების კრება, როდესაც რაიმე საქვეყნო საქმე უნდა განეხილათ, იმისთანა საქმე, რომელიც შეეხებოდა მთელს საქართველოსა. უფრო კი კრება მაშინ იმართებოდა, როცა რომელსამე კუთხეს საქართველოსას მტერი შემოსევას უპირებდა. ამ კრებაზე მოწვევას მამასახლისებს უგზავნიდა მცხეთის მამასახლისი და იგივე იყო თავმჯდომარე მამასახლისების კრებისა. ლაშქრობის დროს მთავარ წინამძღოლი ჯარისა იყო მცხეთის მამასახლისი და მას ემორჩილებოდნენ წინამძღოლნი სხვადასხვა კუთხის ჯარისა.

მამასახლისების ხანამ მრავალი საუკუნოების განმავლობაში გასტანა საქართველოში...

შემდეგში მამასახლისობა გაუქმდა საქართველოში და ერთმთავრობა, ანუ მეფობა, დაწესდა.

რა მიზეზით მოხდა ესა?

საქართველოს გარშემო სხვა სახელმწიფოები არსებობდნენ. ამ სახელმწიფოებში დაწესებული იყო ერთმთავრობა, ანუ მეფობა. მეფე იყო ერთადერთი გამგე მთელის სახელმწიფოსი. ის თავის ნებაზე ჩუმად შეკრებდა ხოლმე ჯარსა და უცებ შემოესეოდა საქართველოსა. მინამ მამასახლისები შეიკრიბებოდნენ და განკარგულებას მოახდენდნენ, მტერი საქმეს გაუჭირვებდა ხოლმე ჩვენს ქვეყანასა. სწორედ ეს იყო მიზეზი, რომ საქართველოს ხალხმა მოიწადინა გაეუქმებინა მამასახლისობა და დაეწესებინა ერთი მბრძანებელი, ერთი მეფე მთელის საქართველოსათვის. ხალხი ფიქრობდა: ერთი მბრძანებელი სწრაფად იმოქმედებს, საჩქაროდ შეკრებს ჯარსა, მტერს საზღვარზედვე დაუხვდება და არ შემოუშვებს ჩვენს ქვეყანაში, ამასთან საქართველოს ერთობასაც გააძლიერებსო.

ეს თავისი წადილი განახორციელა ქართველმა ხალხმა და ერთი მეფე დაისვა. მაგრამ არგო კი ამან ქვეყანას? მართლია, ერთობისათვის და გარეშე მტრის მოგერებისათვის ერთმეფობა უკეთესი გამოდგა მრავალ მამასახლისობაზე, მაგრამ სამაგიეროდ ეს არ მოუხდა ხალხის თვითმართველობას. მეფეებმა თანდათან ჩამოართვეს ხალხსა საარჩევნო უფლება და თვითონ დაიწყეს დანიშვნა მოხელეებისა და მოსამართლეებისა. კანონების დადგენაც და გამოცემაც თვითონ მიითვისეს. მაგრამ ხალხი ამ შევიწროებას შეურიგდა, რადგანაც გარეშე მტერს უფრო მარჯვედ იგერებდა ერთი მეფე, ვიდრე წინანდელი ბევრი მამასახლისები. მასუკან საქართველოში დამკვიდრდა ერთმთავრობა, ანუ მეფობა, და მრავალის საუკუნის განმავლობაში ქართველებს ბევრი მეფე ჰყოლიათ, მაგრამ ესენი ხალხს ახლა თითქმის ყველა დავიწყებული ჰყავს.

ქართველი ხალხი იხსენიებს და ადიდებს მხოლოდ იმ თავის მეფეებს, რომელნიც დიდს ჭკუას და მამაცობას იჩენდნენ, მტერზე ბრწყინვალედ იმარჯვებდნენ, კაცთმოყვარეობით იყვნენ შემკულნი, ხალხზე ზრუნავდნენ, მის თავისუფლებას ნაკლებად ავიწროებდნენ და განათლებას ჰყენდნენ მის შორისა. ასეთები იყვნენ: პირველი მეფე საქართველოსი ფარნაოზი, ვახტანგ გორგასლანი, დავით აღმაშენებელი, თამარ მეფე, დიმიტრი თავდადებული, გიორგი ბრწყინვალე და ერეკლე მეორე.